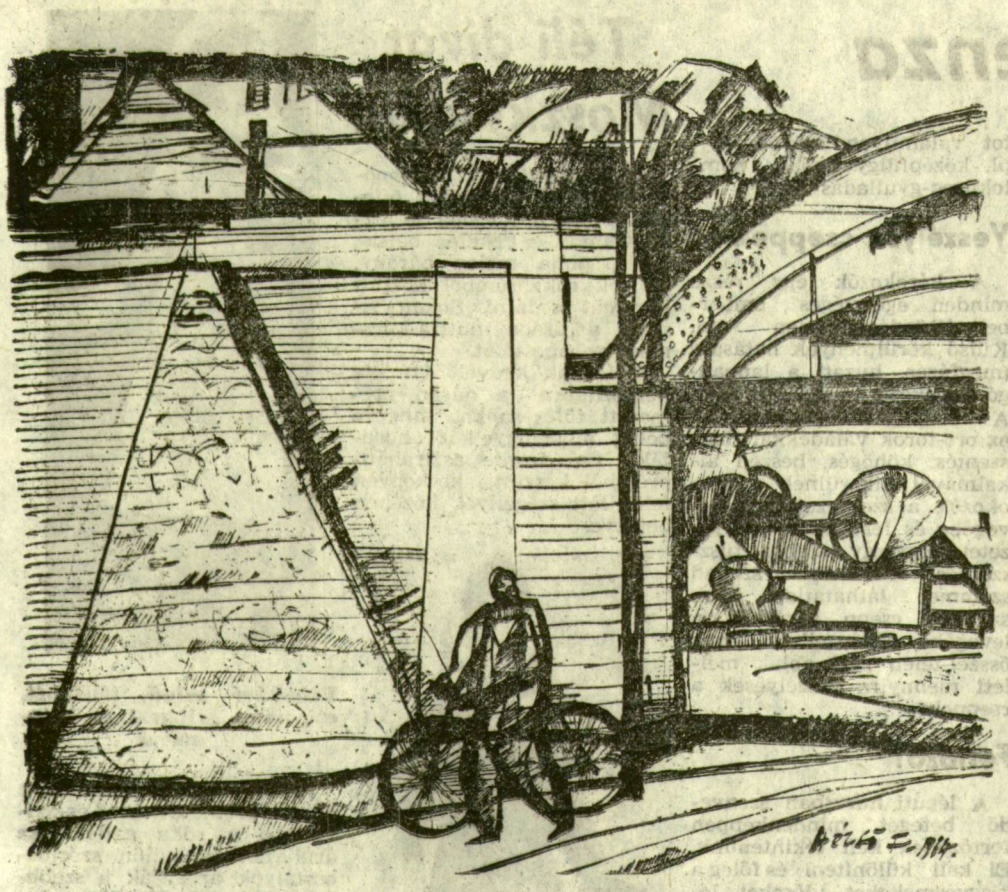

HEZSŐ FERENC — ALULJÁRÓ

EGY CSÉSZE TEA

Magda teát főzött az anyósának, aki fél órával ezelőtt érkezett az új menyétől.

Tudta, hogy az új menynek félelmetes híre van, s az öregasszony éppen azért látogatta meg, hogy ezt a hírt személyesen ellenőrizze. Az új menyről, a negyven éves özvegyasszonyról azt mesélték, hogy porcelán vödörben tartja a szemetet és naponta kétszer fényesíti a parkettot. Magda viszont hetenként egyszer törölt port, s a tegnap levetett ruhája még ott hevert a díványon.

Ismerte az anyósát. Tudta: hosszabb beszámoló következik majd a pedáns menyről, félreérthetetlen célzásokkal azokra a személyekre, akik félórai továbbalvást többre becsülnek, minthogy becsukják a rekamiét. Ezekre a beszámolókra ismeretségük óta többször sor került, s eddig az öregasszony fiatalkoráról szóltak. Most azonban az új meny mindezt elhomályosíthatja, sőt háttérbe szoríthatja. Az új menyre ugyanis az anyósa beszélte rá a fiát, az egyetlent, aki még nőtlen, sőt agglegény volt.

Forrt a víz, de bosszankodva vette észre, hogy elfogyott a kockacukor. Zsozsó tegnap azt eszegette, mialatt beszámolt párizsi élményeiről. Az öregasszony természetesen nem szól majd ezért, csak beszívja a felső ajkát, s ettől Magdának viszketni kezd a bőre.

Leforrázta a teát, tálcát vett elő, csontszínűt, ünnepit. Ezzel akarta ellensúlyozni, hogy a rádió szélén feltehetően porcsík van, és az asztal lába még mindig törött.

Kekszet is talált egy zacskóban, s némi töredezett teasüteményt. Az egészet beegyensúlyozta a szobába, aztán megadóan leült. És meggyötörten. Az öregasszonynak sáros volt a cipője. Megszáradt sárfoltok éktelenkedtek a sarkán, és a harisnyája ráncot vetett. Az anyósa mániákusan tiszta volt. Hírhedt zsarnoka a pedantériának.

Most vette csak észre, hogy az anyósa sír. Utoljára akkor látta könnyezni, amikor kanadai bátyjának gyászjelentése megérkezett. Akkor is csak néhány pillanatig tartott az egész, mert rögtön szidni kezdte a sógornőjét, aki harmadrangú gyászértesítőt csinált atott.

Az öregasszony csendesen sírt, halk csuklásokkal és Magda hallgatott. Ült és zavartan kavargatta a teáját. Aztán az öregasszony beszélni kezdett, szipogva panaszkodott, akadozó, tört mondatokban — az új menyére. A zavaros és hosszú történetből Magda egyetlen lényeges mondatot jegyzett meg: ... és aztán azt kiabálta, hogy inkább igazítsam meg a szőnyeg rojtját, mert összegubancoltam. Én!... Én, aki ..." És folytatódott a történet tovább, de Magda most már mindent értett. Azt, hogy az öregasszony miért nem veszi észre a szekrényből kikandikáló pizsamaujjat és miért dől hátra olyan otthonosan a fotelban. És a sáros cipőt is értette, a harisnyát is, az anyósa csendes hadüzenete volt ez az új menyének.

Nagy diadalt érzett. Neki ugyan soha nem volt porcelán szemetesvödre, de az anyósával egyetlen egyszer sem veszekedett.

— Anyuka — tolta most oda készséges mozdulattal a teáscsészét —, igya meg, egészen kihűl.

Az öregasszony hálásan nézett rá és a bögrére, melyben a sötétbarnára sikerült tea párolgott. Ivott belőle és azt mondta:

— Nagyon jó ez a tea, fiam... lassan megtanulod...

BENDE IBOLYA

KÁLMÁN LÁSZLÓ
A KORMÁNYZÓ HALÁLA

Kálmán László most készülő tragédiájának ihletője Kennedynek, az Egyesült Államok volt elnökének meggyilkolása. Az alábbiakban közölt részletből is kiderül, hogy a témát a szerző szabadon kezelte, de hű maradt a valósághoz a politikai viszonyok ábrázolásában. A közölt részlet természetesen nem teljességükben mutatja be az alakokat, mindenekelőtt a kormányzót. Ezt az egész dráma nyújtja.

Színhely a tartományi főnök erkélyre nyíló szobája.

KORMÁNYZÓ: Végig az úton az a sok ember. Mindenkinek kis zászló a kezében. És a nők virágot dobtak rám. Úgy éreztem magam, mint egy karneválon, vagy egy diadalmenetben. Jó dolog, ha az ember érzi, hogy szeretik a többiek.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Nyugtával dicsérjük a napot.

KORMÁNYZÓ: Az éljenzés mint valami hömpölygő áradat egyre erőteljesebben és egyre magasabbra emelt.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Azért itt-ott füttykoncert és egyéb disszonáns hangok is hallatszottak.

KORMÁNYZÓ: Az a néhány izgága és a keresztesek által felbérelt ember nem számít.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Te nem ismered jól őket. Minél nagyobb a sikered az itteniek körében, annál veszettebbül támadnak. Ezek mindenre képesek, és semmitől se riadnak vissza.

KORMÁNYZÓ: Nagyon sötéten látsz, barátom. Nem olyan gonoszak és veszélyesek ők, mint ahogy ti elképzelitek.

FELESÉG: Szép fogadtatás volt. Örőm volt nézni azt a sok lelkes embert.

KORMÁNYZÓ: Látod szívem, felesleges volt az aggódás. Ez a fogadtatás nagy csapás az ellenzékre. Ha itt is sikerül az emberek többségét megnyernem törekvéseim számára, az ellenzék lába alól teljesen kihúzzuk a talajt.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Ettől félek én. Ők is látják ezt, és a hatalomhoz való görcsös ragaszkodásban még ölni is képesek.

KORMÁNYZÓ: Kedves, öreg barátom, hogy lehetsz ilyen rossz véleménnyel saját városod legbefolyásosabb polgárairól?

TARTOMÁNYFŐNÖK: Én élek itt köztük, már több mint húsz éve, én ismerem őket.

(kintről hangok: Éljen a kormányzó! Éljen!)

KORMÁNYZÓ: *(kinéz az ablakon)* Micsoda tömeg! Ötvenezer ember legalább. Itt és most kell megtartanom a beszédem, és elsöprő győzelmet aratunk ellenfeleinken.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Én azt tanácsolom, este az operában, ahova csak meghívottak léphetnek be, tartsd meg a beszéded.

KORMÁNYZÓ: Azoknak, akik már úgyis a híveink? Nem, barátom, nekem azokat kell megnyernem, akik még ingadoznak. És erre kitűnőbb alkalom nem lehet, mint ez a mostani.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Kérlek, hallgass rám, és fogadd meg a tanácsomat. A terembe belépőket meg is motozhatjuk, itt senkit se tudunk ellenőrizni. Én itt nem vállalhatok felelősséget személyi biztonságodért.

KORMÁNYZÓ: Nem is kell, barátom. Én az eszméim erejében bízom, és az mindennél jobb védelem számomra.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Csak nem ezek ellen.

FELESÉG: Hallgass barátod szavára. Elvégre ő ismeri jobban az itteni viszonyokat.

KORMÁNYZÓ: Ez gyávaság lenne, megfutamodás. Most fújjak takarodót, amikor érzem, hogy átütő győzelmet arathatok? Nem! Ostobaság, gyávaság lenne. *(kintről hangok: Éljen a kormányzó! Éljen! Halljuk!)* Halljátok? Ők akarják, hogy beszéljek. Az érdeklődésnek és a rokonszenvnek ezt a megnyilvánulását nem szabad kielégítetlenül hagyni. Kimegyek az erkélyre, és elmondom a beszédem *(kilép az erkélyre, a tömeg éljenzi)*.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Csak túl lennénk már ezen a beszéden.

FELESÉG: Eleinte én is nagyon aggódtam, de ez a szép fogadtatás megnyugtatott egy kicsit *(kint elhallgat a tömeg)*.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Vihar előtti csend ez.

KORMÁNYZÓ: Kedves Barátaim! Örömmel jöttem közétek, ez ősi és dicső város falai közé. *(Éljen! Éljen!)* Köszönöm az őszinte, meleg és lelkes fogadtatást, ami annak a jele, hogy szándékaim és törekvéseim megértésre találnak köztetek *(egy hang: pfúj)*. Tudom, hogy a sok jószándékú ember az államtól szociális biztonságot, egyenlő jogokat és az érvényesülés egyforma lehetőségét kívánja.

EGY HANG: Le a színesekkel!

MÁSODIK HANG: Le a nígerekkel!

TÖBBEN: Csend! Halljuk a kormányzót!

EGY HANG: Le a nígerekkel!

FELESÉG: Te, jó isten!

TARTOMÁNYFŐNÖK: Kezdik már

KORMÁNYZÓ: Mi, akik a szabadságot az ember elidegeníthetetlen jogának valljuk és hirdetjük, önmagunkkal kerülünk ellentmondásba, ha ugyanakkor saját földünkön egyéneket és néptömeget[illegible] mert más a bőrük színe...

EGY HANG: Le a színesekkel! Le a kormányzóval!

TÖBBEN: Csendet! Halljuk a kormányzót!

EGY HANG: Le a kormányzóval! Új kormányzót akarunk! *(ebben a pillanatban egy lövés dördül el, majd utána gyors egymásutánban két másik. A kormányzó felesége felsikolt, a tartományfőnök kirohan az erkélyre és a tántorgó kormányzót beteszi a szobába. A felesége is melléje siet, leültetik egy karosszékbe. Kint néma csönd, majd őrült hangzavar. A tartományfőnök becsukja az erkélyajtót, mire a kinti zaj nem hallható, a másik ajtón kiszól)*

TARTOMÁNYFŐNÖK: Orvost! Azonnal hozzanak orvost!

FELESÉG: Megsebesült. Vérzik.

KORMÁNYZÓ: Semmi az egész.

TARTOMÁNYFŐNÖK: *(ismét kiszól)* A merénylőt fogják el, élve vagy halva. Zárják le a teret. Fésüljék át a szomszédos házakat. [illegible]zanak meg! *(visszajön a szobába)*.

FELESÉG: Fáj?

KORMÁNYZÓ: Az fáj, hogy ilyen eszközöket használnak fel ellenem.

FELESÉG: Most nem szabad beszélned.

KORMÁNYZÓ: Belém fojtották a szót.

FELESÉG: Mindjárt itt lesz az orvos. Jól ülsz? Nem kellene lefeküdnöd?

KORMÁNYZÓ: Nem. Jó így. Mindig gondos feleség voltál.

FELESÉG: Ne beszélj most. Majd inkább én. Amint itt lesz az orvos és elsősegélyben részesít, beviszünk a szanatóriumba és konzultációt hívunk össze.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Jó sebészek vannak itt, de ha a fővárosból akarsz hozatni valakit, szólj, rögtön telefonálunk, és repülőn idehozatjuk.

KORMÁNYZÓ: Köszönöm, nincs szükségem senkire és semmire. Ne áltassuk egymást. Tudom, érzem, hogy meghalok.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Hogy beszélhetsz így?

FELESÉG: Mért kínozol?

KORMÁNYZÓ: A tényekkel addig jó szembe nézni, amíg nem késő. Nem tudom, ki lesz az utódom, de szeretném, ha folytatná a munkámat. Halálom talán mégse lesz teljesen hiábavaló. Felnyitja majd az emberek szemét azokra a sötét erőkre, amelyek a háttérben meglapulva szövik a hálót.

FELESÉG: Most ne beszélj, drágám.

KORMÁNYZÓ: Sietnem kell, nem sok időm van már, és mindent el szeretnék mondani. A végrendeletem az íróasztalom fiókjában van. A gyerekekre vigyázz, neveld fel őket helyettem is igaz és bátor emberekké.

FELESÉG: Majd veled együtt, drágám.

KORMÁNYZÓ: Velem már nem. Egyedül kell megbirkóznod a rád váró feladatokkal. Erősnek kell lenned, szívem. Szerettem volna még veled élni, de nem lehet. Jó volt melletted nagyon. És ha idő előtt halok is meg, rövid életem alatt minden szép és jó megadatott nekem. Társam voltál a gondokban is, gyerekeim anyja, életem és énem szebbik és jobbik fele. Áldjon meg érte az isten.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Az aljasok élnek és virulnak, az igazak és jók meg a sírba szállnak.

ORVOS: Orvos vagyok. Én is a beszédet hallgattam a téren.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Jöjjön, doktor úr. És mentse meg a kormányzót.

ORVOS: *(a kormányzó fölé hajol, felhajtja az ingét, megnézi a sebet, a pulzust tapogatja, szívére teszi a fülét, majd feláll)* Itt már nincs mentség.

FELESÉG: Úristen. *(a hallottra rogy és zokog)*.

TARTOMÁNYFŐNÖK: Ezért lakolniuk kell a bűnösöknek.

társ. Fiszen maga vette fel bérelszámolónak, amikor elvégezte a technikumot, pontosan nyolc esztendeje.

Az előre eltervezett kérdéssel a harmadikkal várt egy kicsit az igazgató. Most ő vizsgálta a tűhegyesre faragott ceruzát, de gondolatai messze jártak. Jól ismeri az egész családot. Tudja, hogy a szomszéd kisvárosban laknak. Onnan járt át mindennap Samu bácsi apja, abban az időben sokszor gyalog is. Onnan járt át Samu bácsi is már több, mint harminc esztendeje, most meg a lánya is. Nemcsak a már láthatatlan lábnyomok jelzik közös útjukat, hanem a sok közös vonás is sorsuk alakulásában. Milyen törvényszerűségek, véletlenek alakítják, formálják e közös életutakat? — mélázott el rövid időre az igazgató.

Csend volt a kis asztalos műhelyben, csak néha-néha roppant meg alig hallhatóan a falhoz támasztott fenyődeszkák valamelyike. Az igazgatónak erről az jutott eszébe, hogy telik az idő. Felsóhajtott és előrukkolt a harmadik előkészített kérdésével, a legfontosabbal:

— És Samu bácsi? Maga mióta dolgozik itt?

— Tudtam — mondta konokul az öreg. — Tudtam, hogy ezt fogja kérdezni. Mikor ide jött azzal a ceruzával, sejtettem, hogy el akarnak küldeni.

Hirtelen mozdulattal levette a sildes sapkáját, levetette az asztalos kötényt, tokiába búvatta a szemüvegét és leült a kis lócára, egészen közel az igazgatóhoz. Kezét rátette a gyalunadra és ujjaival az enyhe gyantaszagot árasztó gönd ör gyaluforgácsok között kutatott. Az igazgató látta, hogy az öreg keze remeg.

Lassan legyűrte felháborodását az öreg. Mikor megszólalt, nemcsak a hangnemet változtatta meg:

— Ide figyelj, Feri. Te kubikos voltál, dolgoztál már az apámmal is, később meg nekem hordtad a deszkát itt a műhelyben a kezem alá. Igazam van?

Az igazgató szótlanul bólintott.

— Aztán kineveztek téged igazgatónak. Munkásigazgatónak — folytatta az öreg. — Iskolákat végeztél és jól dolgozol. És mi erre büszkék vagyunk. Mióta igazgató vagy, soha sem tegeztelek le, pedig egyszer majdnem összevesztél velem emiatt. Nincs igazam?

Az igazgató ismét szótlanul bólintott, de ekkor már egy kissé idegesen, mert érezte, ezt a csatát elvesztette.

— Na most már — folytatta az öreg nagy hévvel — te majdnem olyan idős vagy mint én. Te is túl vagy a hatvanon. Téged miért nem küldenek nyugdíjba? Azért — válaszolta meg mindjárt saját kérdését az öreg — mert a te munkádra szükség van. Igazam van?

Az igazgató nem válaszolt. Feállt a lócáról és ránézett az öregre.

— Ne is folytassa, Samu bácsi, mert tudom mit akar mondani.

— Azt már nem! Ha ide jöttél a műhelybe, akkor meg is kell hallgatnod az embert — vágott vissza az öreg.

— Hát akkor mondja — egyezett bele az igazgató és visszaült a lócára.

— Szóval — folytatta az öreg — nem csak te készültél fel erre a beszélgetésre. Régen tudom, miben töritek a fejeteket. De ebből nem esztek. Még pedig azért, mert nem tudjátok bebizonyítani, hogy nem dolgozom jól. Sok fiatalt meghajazok még a munkában. Ha majd észrevesszem, hogy lemaradok, félre állok magamtól is. Rendben?

Az igazgató ismét felállt. Nézte az öregot, aztán elmosolyodott. Kezet nyújtott az öregnek és ezt mondta:

— Rendben van, Samu bácsi.

Kilépett az asztalos műhelyből és csendben betette maga után az ajtót. Mohón gyújtott rá a cigarettára. Mikor a műhely ablakánál ment, benézett. Az öreg éppen a köténytvette magára. Munkához készülődött.

Az irodaház lépcsőházában a munkaügyi osztály vezetőjével találkozott, aki azonnal megkérdezte tőle:

— Sikerült, igazgató elvtársam?

— Én többet Samu bácsinak a nyugdíjat nem emlegetem — válaszolta.

— De hát miért — húzta fel a szemöldökét a munkaügyis.

Az igazgató egymás után többször is szippantott a cigarettából és csak később válaszolt:

— Tudod, semmi sem ismétlődik meg a történelemben. Az emberi sorsok is annyi félék, ahányan vagyunk. Mégis sok, a megtévesztésig sok hasonlóság lehet a szülő és a gyermek életútja között. De minden ember a maga útját járja, még akkor is, ha ezt az utat az elődök taposták ki, ha ugyanazt a szerszámot is koptatja, aminek a nyelét az apa faragta meg és az unokák dobják majd lomtárba, vagy helyezik múzeumba. Az egymást követő nemzedékek életében sok a hasonlóság, és még több a különbség. De egy dolog ugyanaz marad. És ez nem más, mint maga a munka...

Az igazgató nem mondott többet, hanem elgondolkozva lépkedett felfelé a lépcsőn. A munkaügyis értetlenül nézett utána.